

ספר ויעל אריהו

זה ספר איש דבי עשרת צבי אבי אבי רב פעלים מקבציאל,
עשרת זהב צפירת תפארה הוא זיוה הוא הדרה אבי התעודה
הוא הודה ראש נולת אריאל גדול ישמו בישראל, הוא ניהו
עמיד וצית מר זקני הרב המוסלא בנסתר ובננלה וכתר ישם טוב
עולה כקשית כמוהריר אליהו יעקב הכהן מראב מסלתון
וצוקיר וזיעיא ועל ישראל, מאשר נמצא בכתובים כתבת ידי
קודשו והימה פזורים ואספתי באומריים מן הכא לידי והאל יתי
יעזור לי להדפיס את יתר הפליטה וכן הבן ישואל, זכותו של
עמיר הרמז וציל יעמוד לי ולזרעי עד ביאת הנואל אכיר.
כיד הצבי יהודה חיים הכהן מסלתון סיט.

פה קהיר (מצרים) יעיא

נדפס ברסוס

עיה יוסף בן יחזקאל חאמין סיט

שנת ה' תפרי"ח לפ"ג

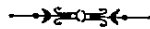
1938

Imprimerie JOSEPH HEZKIEL - Caire.

ואו עון שלישי נעשה ראשון ומוחלין לו עליו וכן ר' נעשה ראשון וכו' יעויין שם, ור"ק.

תשמיש. עיין להרב שפ"ח סדר נח על פסוק וישלח את העורב ויצא ויצא ושוב שהיה חושדו על בת זוגו וכו', כתב וזה לשונו נ"י"ט רה"פ על בת זוג של נח רוצה לומר שמשמש בת"בה, לפי שהעורב שמש בת"בה וכל הפוסל במומו פוסל לכן לא היה רוצה להיות פרוש גם הוא מזוגו, וכן הפ"י בנמרא, עד כאן לשונו, ולא ידעתי איך מתישב סירוש זה בנמרא שהרי כך אמרו בשי"פ ועוד אמר לו שמא לאשתי אתה צריך, אמר לו רשע במותר לי נאסר לי בנאסר לי לא כל שכן, עיין שם ור"ק.

בהא שאמרו ויל עבר אדם עבירה פעם א' מוחלין לו שנייה מוחלין לו וכו' אם חסא פעם רביעית אם מנלנלים עליו את הכל אויר מדי ואילך, וכיוצא לצד הראשון פסק הרמב"ם בפרק ב' מהלכות עבדים גבי עבד בהא דקימא לן חלה ג' ועבד ג' אינו חייב להשלים ואם חלה ר' חייב להשלים הכל, וכתב מהרי"ט ז"ל רח"ב גם כן להשלים השלשה ראשונות ולא תימא דדוקא שנה ר' רה"י שנים כבר התיר הכתוב עליהם וכו' עיין שם, וקשה לי טובא דמאי מספקא ליה להרב ז"ל כבר מבואר באר היטב בהרמב"ם בהלכות תשובה פרק ג' הלכה ה' דאם מעון ג' ואילך נמצאו עונותיו מרובים מוכותיו אם מענישין אותו גם כן על הראשונים ואם נמצאו עונותיו מעון ג' ואילך כנגד זכותיו או מוחלים לו לנמרי על הראשונים

דרוש להספד

לרב אשי אגן בסובלי חולאים מתנין לה, אמר רב ענן כל הקבור בארץ ישראל נאלו קבור תחת המזבח כתיב הכא מזבח אדמה תעשה לי וכתוב התם וכפר אדמתו עמו, ע"כ.

יבנו הבנים ויספרו לבנות על שמועה כ', באה מפסירת מעלת עשרת ראשי וצ"ח ארונתי אשי הכי"ם הצדקת הכשרה, ניטלה האם מעל הבנים את"א עקרה עקרה, והן בעון עד שלא שקעה שמישה של צרה זרתה שמישה של אחרת מפסירת מעלת עשרת ראשי וצנ"ף תפארתי הודינו והדרינו הנור והעשרה, ליבי למיז אי"ב זעק ב"א ב"א על שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת את"א נזירה, ואחר הא"ש ואחד האשה ברי"א בהיובא לספור לצרה, ואת היותרת לן יאות למבכי לן יאות למספר

דרוש שדרשתי אני הצעיר על שמועות רעות שבאו תכופות בראשונה מפסירת מרת אמי תנצ"ב"ה הכי"ם וזאת שנית מפסירת אבא טארי עשרת ראשי וצנ"ף תפארתי הכי"ם ודרשתי זה בפרשת פקודי שנת התרכ"ה ליצירה.

ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו את העולה ואת המנחה כאשר צוה ה' את משה, ויעל עליו את העולה ואת המנחה כאשר צוה ה' את משה.

איתא בשלהי מסכת כתובות וזה לשונו אמר רבי אלעזר כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון ישנאמר ובל"א אמר שכן חז"תי העם היושב בה נשוא עון, אמר לו רבינא

תשובה הכא נמי בשעשה תשובה, והא' בר תשובה הוא והתנן איהו מעוות לא יוכל לתקון זה הבא על הערה והוליד ממנה ממור השתא מיהא עושה מעשה עמך הוא עד כאן לשוננו, וכתבו הר"ף והרא"ש ז"ל על זה הני מילי לענין חיובא אבל לענין איסורא אפילו לא עשה תשובה אכור לו לבן להכותו ולקללו לאביו דגדסין בפרק הנהניקין די פ"א עמוד שני אמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל לכל אין הבן נעשה שליח לאביו לא להכותו ולא לקללו חוץ ממסית ומדיח שהרי אמריה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו, עד כאן.

והטור בורה דעה סימן ר"ס הביא לשון הרמב"ם הנזכר והקשה עליו וזה לשונו ונראה לי כיון שהוא רשע אינו חייב בכבודו כראמרינן נבי הניח להם אביהם פרה נוזלה חייבים להחזיר משום כבוד אביהם ופריך והא לאו עושה מעשה עמך הוא פירוש ואין חייבים בכבודו ומשני בשעשה תשובה, אלמא כל זמן שלא עשה תשובה אינם חייבים בכבודו, ומרן בבית יוסף וכן בכ"מ תירין לקושיית הסור וזה לשונו דברבית היש דלדידיה אזהר רחמנא אל תקח מאתו לדידיה אזהר רחמנא לבריה לא אזהר רחמנא אלא דמשום כבוד אביהם חייבים להחזיר, ודוקא ברעבר תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת דהויא לה התיא פרה כאלו לא הור"שה לבניו מאחר שהיה ברעתו להחזירה והיא דבר המסויים הילכך אף על גב דעדין לא הוציאה מדישותו חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם אבל כי לא עבר תשובה בניו ירשנה והתורה לא חייבתם להחזיר דלדידיה אזהר רחמנא לבריה לא אזהר רחמנא לבריה לא אזהר הילכך הוי לנמרי ממון דידהו ואינם חייבים לכבוד את האב בממונס דהא דפסיקא הלכתא כמיד משל אב אבל בשאר כבוד דלית ביה הסרון כ"ס אין הכי נמי דמחייבי אף על פי שהוא רשע כדמשמע

למספר וי דחזרא איש ואשה שזכו א"ו ואלו נסקרין בסקירה לאתפוסו אדרא, לכפר על בני ישראל כתיב בהו כפרה, אי לזאת קמתי אני ללקט באומרים אחת ארובה ואחת קצרה, אי משום יקרא דהוי קול אומר קרא, אי משום יקרא דשכבי הספדא יקרא, ועוד זאת היתה יתירה משום עשה דכאויא זאת חקת התורה, כאשר מצאנו ראינו לרבנותינו ז"ל שהפלינו מחיוב כבוד אב ואם בפרק קמא דקידושין וזה לשונו תנו רבנן נאמר כבוד את אביך ואת אמך ונאמר להלן כבוד את ה' מהוניך השהה הכתוב בכבוד אב ואם לכבוד המקום וכו' וכן ברין ששלשתן שותפין בו עד כאן.

ומצינו בירושלמי דמסכת פאה שאמרו שהעדיף בכבודם יותר מכבוד שמים דאלו בהקדוש ברוך הוא כתיב כבוד את ה' מהוניך אם יש לך נכסים אבל אם אין לך נכסים לא ואלו בכבוד אב ואם לא כתיב מהוניך ואפילו אתה מחזיר על הפתחים, ועוד זאת מצאנו לרבנותינו ז"ל שהפלינו בכבוד אב ואם שאפילו אם האב הוא רשע חיובא רמיא על הבן לכבודו שכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות ממרים בפרק וי הלכה י"א וזה לשונו הממזר חייב בכבוד אביו ומוראו אף על פי שהוא סטור על מכתו וקללתו עד שיעשה תשובה, אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתירא ממנו עד כאן.

ואהא דקאמר רבינו הממזר חייב בכבוד אביו וכו' כתב מ"ן ז"ל משנה היא במסכת יבמות דף כ"ב עמוד א' וזה לשונו מי שיש לו בן ממזר פוטר את אשת אביו מן היבום וחייב על מכתו ועל קללתו ובנו לכל דבר עד כאן, ואמרו בנמרא עלה מכל מקום לאתווי מאי אמר רבי יהודה לאתווי ממזר מאי טעמא אמר קרא וכן אין לו עיין לו, וחייב על מכתו אמאי אקרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך כדאמר רבי פנחס בשעשה

כרמשמע מההיא דפרק הנהגקין, עכ"ד.

ומרן בשולחנו הקצר יורה דעה סימן ר"מ סעיף י"ח פסק כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב וזה לשונו ממור ה"ב בכבוד אביו ובגוראו אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתירא ממנו וכתב מורה ז"ל ויש אימרים דאינו מהוי"ב לכבוד אביו רשע אלא אם כן עשה תשובה וכתב הטורי זהב סעיף קי"ז אפילו היה אביו רשע נלמד מהא דאיתא בפרק הנהגקין לכל א"ן הבן נעשה שליח לחלוקת לאביו תוין ממסית והיא הוא הטור והביא קושית הטור שהקשה על הרמב"ם ז"ל ותירוץ שתירין מרן הבית יוסף וכתב עליו וזה לשונו וקשה דאם כן למה ליה למקשן להקשות מכה לאו עושה מעשה עמך תיפוק ליה דהמטון של הבן כיון שלא עשה תשובה ותו דאי תליא מלתא כמה שחשב להתויר למה חילקו בדבר המסויים דוקא הא אפילו באינו מכוי"ב חייב כיון שחשב להתויר על כן יפה הקשה הטור וההיא דהנהגקין מוקי לה הטור בשעשה תשובה כמו שכתבו התוספות דביא דבית יוסף ז"ל, ועוד יש לומר דהטור ז"ל מהלך בין הכאה וקללה לכבוד דהיינו אפילו להכותו ולקללו אסור מכל מקום אינו חייב לכבדו וכו' עיין שם, משמע מדבריו בהרי"א דלפי תירוץ הראשון שתירין, אי לא עשה תשובה אין שום איסור להכותו ולקללו וגם אינו חייב בכבודו דהא תליא ביה, וקשה לי על דבריו דא"ך הטור יחלוק על אביו הראש ז"ל דכיון דבפירושו פירש הראש ז"ל ההיא דהנהגקין היא בלא עשה תשובה ואיסורא איכא, ולפי דבריו היינו מפרשים דלעולם הטור כביא ליה כפירושו הראש אביו ז"ל דההיא דהנהגקין בלא עשה תשובה ועם כל זה איסורא איכא להכותו ולא מוכח מזה דמשום דאסור להכותו מהוי"ב לכבדו דאינו תלוי זה בזה ושפיר הקשה הטור על הרמב"ם ז"ל, לא כן עתה הכבירא

ליה להטורי זהב דמכה דאסור להכותו מינה משמע דמהוי"ב לכבדו ומוקי לה הטור בשעשה תשובה ואם לא עשה תשובה אין שום איסור להכותו ולקללו, אם כן היאך יחלוק הטור על אביו בזה כיון דלסברת הראש איסורא איכא וחייב לכבדו, וצריך לי עיון.

וכר מן דין ראיתי להרב מראה הגונה ז"ל דף צ"א עמוד א' בתירושו לה' סמרים שהקשה על הטורי זהב קושיא עצומה וזה לשונו, ואחרי המחילה רבה מכית שותיה דמר לא ידענא דא"ך הפה יכולה לדבר דהטור מוקי לההיא דפרק הנהגקין בשעשה תשובה מאחר דהטור ז"ל שם ביורה דעה סימן רמ"א סעיף ה' כתב בהדיא וזה לשונו, עבר אביו או אמו עבירה שלוקין עליה והיה הבן שליח לדריינים לא יכה אותם וכן אם נתחייבו נדוי לא יכה שליח לנרותם ולא ידדוף ולא יכה אותם בשליחות בית דין, אף על פי שדאויין ל"כך ולא עשו תשובה עד כאן, ואם כן מבואר בהרי"א בדבריו הללו ראינו קאי בשיטת אביו הראש והרי"ף ז"ל דההיא דפרק הנהגקין אפי' שלא עשה תשובה מידי, ואם כן א"ך כתב דההיא דפרק הנהגקין מוקי לה הטור בשעשה תשובה דהא ליתא לדעת הטור וכמו שכתבתי וצריך עיון, עד כאן דבריו.

וראיתי בספר יראים לרבינו הגרול רבי אליעזר ממיין ז"ל שכתב וזה לשונו המכה אביו רשע חייב, דאף על גב דמטרינן ליה לעיל מדכתוב ונשיא בעמך לא תאור ומקשינן הכאה לקללה, קימא לן כרבי ישמעאל דתנא רבי רבי ישמעאל לכל א"ן הבן נעשה שליח להכותו תוין ממסית ומדיה שהרי אמרה תורה לא תהמול ולא תכסה עליו, ותנן ביבמות בפרק כיצד מי שיש לו בן מכל מקום חייב על הכאתו ועל קללתו ובנו הוא לכל דבר עד כאן, והקשה עליו הרב היר"א בספרו הבהיר ברכי יוסף יורה דעה סוף סימן רמ"א וזה

זה לשונו. וקיץ מאי חייב דקאמר דברשע
 שלא עשה תשובה אפילו להריף ליכא אסורא.
 ותו הא דקאמר ותנן ביבמות ותיב על מכתו
 וכו' זו היא שקשה דהא אוקמוה בשים בשעשה
 תשובה והכא ברשע שלא עשה תשובה קאי
 עד כאן.

והנה מה שכתב דברשע שלא עשה תשובה
 אפילו להריף ליכא אסורא דדבר
 קשה לאומרו דבהדיא כתב הריף זיל דאף
 בלא עשה תשובה אסורא איכא. אם לא
 שנאמר שמים נפל בדבריו וציל אפילו להריף
 ליכא אלא אסורא ודריק.

וראיתי להרב התמיד במוהרי אלנאוי ז"ל
 בספרו הבהיר שארית יעקב בסדר
 קדושים דף פ"ל עמוד א' שכתב וזה לשונו
 ולא ידעתי מה יענה הפור ז"ל להך סוגיא
 דפרק אלו מציאות דקאמר איש אמו ואביו
 תיראו יכול אמר לו להלל את השבת או
 להטמא למתים יכול ישמע לו. תלמוד לומר
 אני ה' כולכם תיביתם בכבודי. על זה כתבו הגימט
 וזה לשונם פרק קמא דיבמות ופרק אלו מציאות
 יכול אמר לו אביו הטמא או שאמר לו אל
 תחזיר יכול וכו' מכאן למדנו שבדיבור אינו
 נחשב רשע דדברי הרב ודברי התלמיד וכו'.
 שאם היה נחשב רשע בדבור פשיטא שלא
 ישמע לו ולא היה צריך פסוק לזה. ולא
 מצינו עונש בדבור לבוד אלא למסית ומדיח
 לבוד. עד כאן דבריו יעוין שם. באופן שדברי
 הרב במוהרי אלנאוי ז"ל הנזכר לא זכיתי
 להבינם. וצריך לי עיון.

וכו' מה שאין כן אם האב עדין לא עשה
 שום עבירה ואמר לו לבנו שיחלל את השבת
 או להטמא למתים בכנון זה לא מקרי האב
 אינו עושה מעשה עמך דדברי הרב ודברי
 התלמיד דברי מי שומעין. ואם ילך הבן ויעשה
 האיסור אי לאו קרא דואת שבתותי הוא
 שישמע לו מכת מצות כבוד אב ואם ואין
 על הבן שום איסור לזה אתא קרא דאת
 שבתותי שלא ישמע לו ואם הלך הבן ועשה
 האיסור הבן תיב ואין על האב שום איסור
 כלל ועיקר. וכן ראיתי להיגמ שכתב משם
 הסמיג בפרק וי מהלכות ממרים אות ת' אהא
 דכתב הרמב"ם מי שאמר לו אביו לעבור על
 דברי תורה בין שאמר לו לעבור על מצות
 לא תעשה או לבטל מצות עשה אפילו של
 דבריהם הרי זה לא ישמע לו שנאמר איש
 אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני
 ה' כולכם חייבים בכבודי. על זה כתבו הגימט
 וזה לשונם פרק קמא דיבמות ופרק אלו מציאות
 יכול אמר לו אביו הטמא או שאמר לו אל
 תחזיר יכול וכו' מכאן למדנו שבדיבור אינו
 נחשב רשע דדברי הרב ודברי התלמיד וכו'.
 שאם היה נחשב רשע בדבור פשיטא שלא
 ישמע לו ולא היה צריך פסוק לזה. ולא
 מצינו עונש בדבור לבוד אלא למסית ומדיח
 לבוד. עד כאן דבריו יעוין שם. באופן שדברי
 הרב במוהרי אלנאוי ז"ל הנזכר לא זכיתי
 להבינם. וצריך לי עיון.

וכיוצא בזה יש להעיר על הרב הבתן הגדול
 אליהו הבתן ז"ל בספרו הבהיר ולא
 עוד אלא בדרך זו עמוד נ' בהדושה על סמ'
 יבמות שהביא דברי הש"ס יכול אמר לו אביו
 וכו' תלמוד לומר איש אמו ואביו וכו' וכתב
 וזה לשונו למדנו מהמאמר הנזכר תשעה
 לימודים ובלתימוד שלישי כתב וזה לשונו למדנו
 אפילו שיהיה אביו רשע. לא בשביל זה יכול
 הוא להכותו ולקללו חס ושלום. אלא לא
 ישמע

ישמע לדבריו ולא יעשה כמעשיו כשיאמר לו לעבור על איזה מצוה וכן פסק מוהרי"ק ז"ל בהלכות כבוד אב ואם סימן רמ"א ולזה אמר לא ישמע לו בלכר עד כאן. נראה מדבריו שהבין בפירוש הסוגיא בדברי מוהרי"א ז"ל מדקאמר אפילו שיהיה אביו רשע. וזהו ה"מטה עליו שבעל"ס ממנו דברי ההנח"מ משם הסמיג הנוכח.

ושוב אחר כך ראיתי להרב שם הדרש בפ"י על ספר יראים בדה"י עמוד ד' שהקשה על הרב החוקני ז"ל כמו שהקשיתי אני הד"ר ז"ל דברי הרב כמוהרי"א אלנאו ז"ל. שהרב שם חדש ז"ל עלה ונסתפק באם אמר לו אביו לעבור על איזה מצוה שהיא מדרבנן אי אמרינן שלא ישמע לו מה"ט נופיה דקתני בברייתא כולכם חייבים וכו' וה"נ שניהם מוזהרין על מצות דרבנן מלאו דלא תסור. או"ד מדנקט תנא דברייתא יבול אמר לו אביו הטמא או אל תחזיר וכו' שהם מצות דאורייתא משמע דמצות דרבנן נדחים מפני כבוד אב ואם וכתב שהסבא מכרעת לזה הצד השני דאחי עשה דכבוד אב ואם ודחי מצות דרבנן ונכ' הביא ראיה לזה. ושוב כתב וזה לשונו ובחפשי מצאתי להרב החוקני פרישת קדושים שהקשה דהא כתיב ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך. ואם אביו ואמו אמרו לו לחלל את השבת אינו חייב לכבדם ויש לפרש דמירי בשבות דרבנן דאחי כבוד אב ואם דאורייתא ודחי שבות דרבנן עד כאן דברי החוקני ז"ל. והקשה עליו הרב שם חדש ז"ל שתי קושיות שעיקר קושיתו כבר תירצה הסמיג סוף עיני ק"ג וזה לשונו. תניא יבול אם אמר לו אביו הטמא וכו'. ולמדנו מכאן שבכבוד לעבור אינו נחשב רשע דדברי הרב ודברי התלמיד דברי משוי"ט שאם היה נחשב רשע כדבור פשיטא שלא ישמע לו ולא היה צריך פסוק לזה ולא מצינו עונש בדבור אלא למסית בלכר שדבר

לאחד לעבור עבודה זרה עד כאן. זו קושיא ראשונה וכמו שהקשינו אנן בעניותין על דברי הרב כמוהרי"א אלנאו ז"ל. עוד הקשה על החוקני ז"ל שתירוצו הוא הפך דברי הרמב"ם פרק ו' מהלכות ממרים הלכר י"ב שכתב מי שאמר לו אביו לעבור על דברי תורה וכו' או לבטל מצות עשה אפילו של דבריהם הרי זה לא ישמע לו וכתב מ"ן כי"ט כיון דכל מילי אסמיכיהו אלאו דלא תסור וכו'. וכן כתב ריב"ה ביורה דעה סימן ר"ם וכתב מ"ן בית יוסף דכיון דמכולכם חייבים בכבודי ילפינן לה מילי דרבנן נמי הם כבודו של מקום יעויין שם. נראה בהדיא דנקטו הצד האי. עד כאן דברי הרב שם חדש ז"ל.

ואני עני הדעת לא זכיתי להבין דברי קודשו במה שהקשה על החוקני שתירוצו הוא הפך דברי הרמב"ם ז"ל. דמוכח מדבריו שהבין דברי החוקני במ"ש וי"ל דמירי בשבות דרבנן דאחי כבוד אב ואם דאורייתא ודחי שבות דרבנן שהוא לפי האמת כך דאחי עשה דכבוד אב ואם ודחי שבות דרבנן ומישום הכי הקשה עליו מה שהקשה שהוא הפך דברי הרמב"ם ז"ל אבל אחרי המחילה רבה הוואה יראה שהחוקני הקשה לו דלמאי אצטרך קרא דואת שבתותי וכו' תיפוק ליה מדכתיב ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ובלאו האי קרא דואת שבתותי פשיטא שלא ישמע לו ותירין דמאי דאצטרך קרא דואת שבתותי וכו' הוא להיכא שאמר לו לעבור על שבות דרבנן דהוה אמנא ישמע לו דאחי עשה דכבוד אב ואם דאורייתא ודחי שבות דרבנן משום הכי אצטרך קרא דואת שבתותי וכו' לאשמעינן דאפילו אמר לו לעבור על שבות דרבנן לא ישמע לו. מעתה מה מקוב לתמיהתו שתמה על החוקני שהוא הפך דברי הרמב"ם ז"ל. דלפי האמת דברי החוקני ז"ל הם כמש"כ דברי הרמב"ם ז"ל ותו לא מידי וק"ל. ושוב

אצל קרח אביהם רואין את משה וכובשין את פניהם בקרקע אמרו אם נעמוד מפני משה רבינו אנו נוהגין בזיון באבינו וכבר נצטוונו על כבוד אב ואם לא נעמוד כבר כתוב מפני שיבה וכו' מוטב שנעמוד מפני משה רבינו אף על פי שאנו נוהגין בזיון באבינו באותה שעה הרחישו לבם בתשובה עליהם אמר דוד רחש נבי דבר טוב עכ"ל הצ"ל.

והרב בעל ארץ החיים פירש הפעם שלבסוף עמדו מפני משה רבינו ששפטו בדעתם אם התורה שאמר משה רבינו אינו אמת הם ושלום כמו שאמר קרח אין תורה מן השמים אם כן כבוד אב ואם מין וזה שאמר למנצה שהיא התורה מנצה והוא השכלה גדולה עד כאן לשונו. והקשה עליו הרב חדיא וזה לשונו ויש להשיב קצת דלדודו שעמדו מפני משה רבינו אם כן כברי שהתורה אמת והרי נצטוו בכבוד אב. אך יש לומר בסגנון זה דהבריעו בני קרח וכבר ברעת הסוד דאם אביו רשע אין חייבים בכבודו וזה רמז למנצה משכיל דנחשו והשכילו לעמוד לפני משה מסכת שרם בני קרח ואביהם רשע ואינם חייבים בכבודו ומוכות זה ענה אותם הקדוש ברוך הוא וניצולו מניהם כא"ל תעזוב ועונה אותה הקדוש ברוך הוא כך בני קרח קראו מצדה להי וענה אותם כמו שאמרו רבותינו ז"ל בשי"ט עכ"ל יעו"ש. **ועל** פי זה פירש הרב עיר בנימן ז"ל בהדושו למסכת קידושין לאורך ניסא הא דאמרו בשי"ט דקידושין דף ל"א עמוד ב' שאמרו יש וזה לשונם אמר רבי אבהו כגון אבימי כרי קיים מצות כבוד הי בני סמיכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו וכי הוה אתא ר' אבהו קרי אבנא רהיש ואו"ל ופתח ליה והוה אמר אין אין עד דמטאי התם יוסא חד אמר לו אשקיין מי"א עד דאיתי ליה נמנע ננשן קאי עליה עד דאתער אסת"עא מלתא ודרש אבימי מזמור לאסף עד כאן. ופירש רש"י אסת"עא

ישוב אחר זה ראיתי להרא"ש ז"ל בתשובותיו כ"ל ט"ו סימן ה' שכתב וזה לשונו ששאלת על האב שצוה לבנו שי"א ידבר עם יהודי אחד ולא ימהול לו מה שעשה ועד זמן קצוב והבן הפין להתפייס עמו אלא שהושיש לצוות אביו. דע שאסור לשנאת יהודי אם לא שיראהו עובר עבירות והאב שצוה לשנוא לו לאו כל כמיניה לצנותו ולעבור על דברי תורה שנאמר אני הי מוראי למעלה ממוראכס. ועוד לא היה האב בזה הדבר עושה מעשה עמך ואינו צריך לכבדו עד כאן. ולפי זה נפל סי"א בבירא דכיון דהרא"ש ז"ל בפירוש סבירא ליה דבאמירה לחוד מקרי אינו עושה מעשה עמך. אם כן גם הרב כמוהרי"א אפ"א ז"ל והחוקני ז"ל קי"ל כותיה ולא ידענא מה אידון בה כיון דהסמיג ז"ל טעמו ונימוקו עמו דבאמירה לחוד לא מקרי רשע והיינו טעמא משום דדברי הרב ודברי התלמיד דמיש ועל הכל צריך לי עיון.

אמנם נזכר לתרין ולומר דמאי דכבירא ליה להרא"ש ז"ל דבאמירה לחוד מקרי רשע הוא דוקא בהאי נונא דעסיק ביה שצוה לבנו לשנאת יהודי וביראי לא צוה לבנו על זה כי אם מפני שהוא שונא אותו ומשום הכי מקרי רשע שעבר על לא תשנא וכו' אבל אם אמר לו לבנו להלל שבת וכיוצא או"ל ומודה הרא"ש ז"ל דלא מקרי האב רשע באמירה לחוד מטעם דדברי הרב ודברי התלמיד דמיש כמיש הסמיג ז"ל וק"ל.

ועל פי זה פירש הנאון חדיא ז"ל בכפרו הבהיר חומת אנך על מזמור מיב על פסוק למנצה משכיל לבני קרח על פי מה שאמרו בילקוט סדר קרח וזה לשונו ולפי שהלך משה לפתחו של דתן ואבירם וזה להציף ארבעה צדיקים מדינה של ניהנם נ' בני קרח ואון בן פלג ומה זכות היה בידם של בני קרח שניצלו שבשעה שהיו יושבין

אחתייעא מלתא בעודו נרשן לפניו שהבין
 כזמור אחר שבספר תהילים שלא היה מבין
 אותו קודם לכן לדורשנו וייט שמקרא זה לבדו
 דרש זמור לאסף וכו' קינה לאסף מבני ליה
 ודרש כך שאמר אסף שירה על שכינה הקדוש
 ברוך הוא חמתו בעצים ובאבנים שבביתו ומתוך
 כך הותרה פליטה לישראל שאלמלא בן לא
 נשתיר משונאיהם של ישראל שריר ופליט
 וכן הוא אומר כללית הו' חמתו ויצת אש בציון
 עד כאן. והתוספות פירשו שם פירוש אחר
 והוא דאיתא במדרש שאסף אמר שירה על
 שמבעו בארץ שעריה משל לשפחה שהלכה
 לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה לבאר והיתה
 מצטערת ובוכה עד שבאת שפחת המלך לשאוב
 ובדה כלי זהב ונפל אותו כלי שם התחילה
 הראשונה לשורר ואמרה עד עכשיו לא הייתי
 כבורה שיוצא שום אדם כדי שהוא של תרם
 מן הבאר שאינו נחשב ועכשיו מי שיוצא
 אותו כדי של זהב יוציא כדי עמו. כך בני
 קרה שהיו בלועים כשראו שבעו בארץ שעריה
 אמרו שירה אמרו מי שיוצא השערים יוציא
 גם אותנו לכך אמר אסף זמור שהוא ממשפחת
 קרה עד כאן.

דקדק הרב עיר בנימן הנזכר דלמה רשיו
 ז"ל נשמט מלפרש פירוש התוספות
 דהסביא מנחת כפירוש התוספות מאחר שהם
 נוגעים בדבר זה ולהם נאה לומר. ועוד דהענין
 נפלא להיות אבימי מהרהר באותו הפעם בזה
 הפסוק. וכתב וזה תורף דבריו בקיצור דע כי
 בודאי צריכים אנו לומר כי בני קרה חטאו
 בזה לדעת האומרים שגם הם אינם באים לעולם
 הבא והטעם כי ראוי היה להם להלוק על
 אביהם ולנהוג בו בזיון מפני כבוד המקום ברוך
 הוא וכבוד משה רבינו עליו השלום. וכבר
 זה תלוי במחלוקת בין הסור והרמב"ם ז"ל בדין
 אם הבן חייב לכבוד אביו רשע או לא דלפי
 סברת הרמב"ם ז"ל אין שום חטא ואשמה על

בני קרה כי מוכרה להם לכבוש פניהם בקרקע
 ואין יכולים למחות באביהם ולנהוג בו בזיון
 מאחר שאפילו הוא רשע חייבים בכבודו. לא
 כן לכבוד הסור ז"ל אינם חייבים בכבודו ויש
 עליהם עון אשר חטא במה שלא נהנו בו
 בזיון לכבוד ה' ומשה רבינו עליו השלום.
ודנה התוספות ז"ל במסכת יבמות דף ו'
 עמוד ב' הקשו על הא דאמרו בש"ס
 יכול אמר לו אביו הטמא וכו' הקשו דלמה
 לא קרא בלאו קרא נמי לא ישמע לו מטעם
 שאתה ואביך חייבים בכבוד הקדוש ברוך הוא
 וכמו שאמרו כבר אנן קודם לכבוד אם מטעם
 שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. ותירצו שם
 התוספות דמהאי קרא נפקא לן התם מזה
 הלמוד שאמרנו מכה הפסוק שאם אמר לו
 אביו הטמא וכו' שלא ישמע לו מכה שאתה
 ואביך חייבים בכבוד המקום למדנו מכאן שכבוד
 אב קודם לכבוד אם מכה שאתה ואמך חייבים
 בכבוד אביך. ולפי דעת החוקוני שנתן טעם
 דלכך לא ישמע לו כשאמר לו הטמא או
 אל תחזיר לפי שאם אמר לו אביו לעבור על
 שום מצוה ממצות התורה היה ליה רשע ואינו
 חייב בכבודו אם כן לפי זה אין לנו שום
 למוד מכאן שכבוד אב קודם לכבוד אם לפי
 שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך דמנא לן
 האי סברא דמן איש אמו ואביו תיראו ליכא
 למילף דישאני התם משום הכי לא ישמע לו
 משום דהוה ליה אביו רשע ואינו חייב בכבודו
 כלל. ולפום האי סברא שאמרנו דהיינו טעמא
 לא ישמע לו משום שאתה ואביך חייבים
 בכבוד המקום. ומינה ילפינן דכבוד אב קודם
 לאם. ילפינן מהא גם כן דהבן חייב בכבוד
 זקינו מהאי טעמא נופיה משום דאתה ואביך
 חייבים בכבוד זקניך ולא כדעת מי שסובר
 איפכא דאינו חייב כראיתא בסור יורה דעה
 סימן ר"ס.

ובזה נבא לכונת המאמר הנזכר אחרי דיה
 בני

בני סמיכי הוה ליה ראבימי ועם כל זה היה מקדים הוא בעצמו לפתוח לו הדלת כדי שיקיים הוא בעצמו המצוה, וכן נמי כי נ"ם הוה נחין קאי עליו עד דאתמר כדי שלא יקדמנו אחר מבניו לקיים מצות זקנים ועל כן סבירא ליה לראבימי שבניו בודאי יקרימו עצמם לכבוד זקנים כי הם חייבים בכבוד אבי אביהם והפעם משום דסבירא ליה דאתה ואביך חייבים בכבודו וצריך לומר דנפקא להו זה מאיש אמו ואביו תיראו וכו' כפירוש התוכפות דמשום הכי אם אמר לו לחלל את השבת לא ישמע לו משום שאתה ואביך וכו' ובה תלוי גם כן הדין שהבן חייב בכבוד זקינו מהאי טעמא נופיה ויוצא לנו מזה דאבימי לא סבירא ליה כדעת החוקני דהיינו טעמא כשאמר לו אביו לעבור על איזה מצוה שלא ישמע משום שהוא רשע אלא משום שאתה ואביך חייבים בכבוד המקום כסברת הרמב"ם ז"ל, ולפי זה הוקשה לו לראבימי באותה הפעם מומור לאספק קניה מבעי ליה דליכא למימר ששמחו בזה כפירוש התוס' על פי המדרש שיעלו מבליעת הארץ עם בליעת השערים שודאי אין עליהם שום עון בזה שלא חלקו עליו ולא נהנו בו בזיון לכבוד ה' ולכבוד משה רבינו עליו השלום שהאמת הוא שאפילו אביהם רשע חייבים בכבודו בכבוד הרים ז"ל ובלאו טביעת השערים צדיק כחמר יסרח ואם כן ולשמה מה זו עושה שישמח אספק בטביעת השערים ולכן באותו פעם אסתיעא לה מלתא ודרש ראבימי מומור לאספק כפירוש רש"י ז"ל כי לא היה שייך אספק לומר כלל בזה הענין על חורבן הבית אלא הטעם שאמר מומור משום ששפך חמתו על העצים ועל האבנים אלו חורף דבריו ז"ל ודויק.

ועל פי דברי השי"ס דינמות פירש הרב בעל פרפראות לחכמה כונת המסרה איש אמו ואביו תיראו, נ"י א' הכא, ב' ויותר הוא לבדו לאמו ואביו, נ"י לאמו ולאביו ולבנו

ולבנתו והוא ישחק הרב דמאתר דני שותפים יש באדם אביו ואמו והקדוש ברוך הוא ואביו ואמו נתנו שני חלקים הלובן והאודם, והשם יתברך נתן חלק אחד שהוא חיות האדם אם כן מאחר דאביו ואמו הם הרוב למה לא ישמע אליהם, ותירין על פי מה שכתב הרב מוהר"ם אלישיך דחלק החומר שנותנין בו אביו ואמו הוא מאביהם ואביהם מאביהם עד אדם הראשון וחומר האי מהקדוש ברוך הוא וזה שאמר אנחנו החומר ואתה יוצרנו ואף על פי כן ומעשה ידך כולנו שחומר האי מעשה ידך הוא וזה כונת המסרה איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי שאם אמר לו אביו לחלל את השבת לא ישמע לו ולא דוקא שבת החמורה אלא גם אם אמר לו אביו הסמא אל ישמע לו וזה אומרו לאביו ולאמו האמור בפרשת טומאת כהנים ועל זה יקשה למה לא ישמע אליהם לזה אמר ויותר הוא לבדו לאמו ואביו בתמיהא, וכי חלק אביו ואמו הוא לבדו שלהם והלא הכל מאת השם יתברך וצורתא קמיחא היא בידו שמים יעוין שם.

וראיתי להרב בית חדש בסיומן הנזכר לעיל שכתב שדינו של רבינו הרמב"ם ז"ל במה שכתב דאפילו אם אביו רשע חייב לכבודו זה יצא לו מדרש כדר לך לך וזה לשונו ויאמר ה' אל אברהם לך לך מה כתיב למעלה וימת תרה בהרן אמר רבי יצחק אם לענין החשבון ועד עכשיו מתבקש לו עוד סיה שנים אלא בתחילה אתה דרוש הרשעים בתיהן קרויין מתים לפי שהיה אברהם אבינו מפורד ואומר אצא ויהיו מחללים בי שם שמים ואומרים הנה אביו והלך לו לעת זקנתו, אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אני פוסרך מכבוד אב ואם ואין אני פוסר אחר מכבוד אב ואם ולא עוד אלא שאני מקדים מיתתו ליציאתך בתהילה וימת תרה בהרן ואחר כך ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וכו' עד כאן יעוין ש.

וראיתי

וראיתי להרב בעל קול שמואל ברך גיה עיני שפירש בכונת המאמר דביר הנזכר והוא על פי מה שתקרו הראשונים ויל דעל מה עשה הי ככה להיות האדם נולד על ידי איש ואשה ומדוע לא ברא הקדוש ביה כל אדם עפר מן האדמה כעשבי השדה. ותירץ הרב הנזכר דהיינו טעמא להורות דמעשה בשר ודם עדיף וכדאמרין במדרש תנחומא סדר תוריע וזה לשונו שאל סורנוכרופוס הרשע את רבי עקיבא איזה מעשים נאים של הקדוש ברוך הוא או של בשר ודם אמר לו של בשר ודם וכו' אמר לו למה אתם מולים אמר לו הייתי יודע שעל כל זה אתה שואליני ולכך הקדמתי ואמתי לך שמעשה בשר ודם עדיף וכו' וכיוצא בזה אמרו בפרק קמא דעין שישאלו את רבן נמליאל אם אין הצונו בעין מפני מה אינו מבטלה נמצא דסגנון אהר עולה לשניהם דאומות העולם עובדי עבודה זרה הם סוברים דמעשה שמים עדיף מדאינו מבטלה. אמנם נסתרה טענתם מן המילה דשמע מינה דמעשה בשר ודם עדיף. ולכן הי בהכמה עשה בריאת האדם על ידי איש ואשה להורות דמעשה בשר ודם עדיף ויבטלו הם בעצמם העבודה זרה דמעשה בשר ודם עדיף. ובוה פירש כונת המדרש כי הוא אמר והי זו אשה הוא ציוה ויעמוד אלו הבנים וסמך ליה הי הפיד עצת נויים והרי הוא כמבואר יעויין שם. ובוה נתן טעם הרב הנזכר גם כן למצות כבוד אב ואם שהוא מטעם הנזכר להורות להם את הדרך ילכו בה דמשום הכי בראו על ידי איש ואשה וציוה לבניהם שיכבדו דמעשה בשר ודם עדיף ולסתור טענת אומות העולם דכברי מעשה שמים עדיף.

ועל פי זה פירש גם כן כונת רכותינו ויל במסכת קידושין וזה לשונו בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקדוש ברוך הוא מעלה אני עליהם כאלו דרתי בנינים

וכבדוני. רוצה לומר שעל ידי כבוד אב ואם מורים דסבירא להם דמעשה כשר ודם עדיף ומליאל יחדלו לעבוד עבודה זרה ובוה מתכבד הקדוש ברוך והטעם שאינו מבטל העבודה זרה משום דמעשה בשר ודם עדיף. ועל פי זה פירש גם כן ההיא דדרש עולא רבה מדרש ירוך הי כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך וכו' והוא כמבואר יעויין שם באורך.

ועל פי זה פירש גם כן כונת המדרש הנזכר לעיל דלמה לאברהם אבינו עליו השלום פטרו מכבוד אב ואם ולאחר לא. אך על פי האמור יבא על נכון. והוא דטעם כבוד אב ואם הוא כדי להודות שמעשה בשר ודם עדיף ועל ידי זה יפישו מלעבוד עבודה זרה לא כן תרח אבי אברהם אף שהיה אברהם אבינו מכבדו בכל כבוד אב ואם דמוכח מינה דמעשה בשר ודם עדיף ויפרוש מן העבודה זרה ועם כל זה עודנו מהויק בסומאתו לעבוד עבודה זרה משום הכי אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אני פושד מכבוד אב ואם לא כן לפשאר בני אדם שאין להם טעם זה חייבים הם בכבוד אב ואם עיין שם באורך.

ועל פי זה פירש הרב הנזכר כונת הפסוק ועתה הלוך הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך למה נכת את אלהי. והוא דאמר לו לכן בשלמא אם היית יושב כאן עמי דלא יש לך כבוד אב ואם כדי שתדע ממנה דמעשה בשר ודם עדיף שפיר היית יכול לנטוב את התרפים לעבוד עבודה זרה באומרך דמעשה שמים עדיף. לא כן עתה שאתה הולך לבית אביך כי נכסוף נכספת לבית אביך ויש אתה מצווה על כבוד אב ואם וצריך אתה לקיים מצוה זו וממנה יוצא לך ראייה שפיר דמעשה בשר ודם עדיף. אם כן מזה לא יתכן שתעבוד עבודה זרה משום טענת אב אינו הפיך בעין למה אינו מבטלה ומעשה שמים עדיף ואם כן למה נכת את אלהי. יעויין שם באורך.

מב ויעל דרוש להספד אליהו

ועל פי זה נראה לעניות דעתי לפרש כונת הפסוק נצור בני מצות אביך שהוא מצות כבוד אב ואם ומסנה יחברך לך שמעשה בשר ודם עדיף ולא תבא הם ושלום לכלל מעות לעבוד עבודה זרה ככברת אומות העולם שסוברים דמעשה שמים עדיף וזה אומרו ואל תמוש תורת אמך שכתוב בה אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך זכור ודו"ק.

ובאופן אחר נראה לעניות דעתי לפרש כונת הפסוק ועתה הלוך הלכת זכור על פי מה שראיתי להרב נפתלי שבע רצון ז"ל הובאו דבריו בספר עין יסין ז"ל דף ס"ב עמוד ב' שכתב וזה לשונו הנשיר הגדול בסדר ואתחנן על ההיא דדרוש רבה אפתחא דבי נשיאה מדרש יודוך ה' כל מלכי ארץ בהקדים סאי דאמרינן בפרק קמא דבתרא על ההיא סימרא דאמר ריה רוב וקרוב הולכין אהר הרוב ואף על נב דרובא דאורייתא שנאמר אחרי רבים להטות וקרובה דאורייתא שנאמר והיה העיר הקרובה לחלל אפילו הכי רובא עדיף ואולינן בתר רובא, וידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל דהעבודה זרה נראית קרובה אבל היא רחוקה שצועק אליה ואין מושיע לו מישום פה להם ולא ידברו זכור אבל הקדוש ברוך הוא נראה רחוק אבל הוא קרוב שנאמר קרוב ה' לכל קוראיו נשמע מנה דיש להקדוש ברוך הוא דין קרוב מה שאין כן העבודה זרה, ואיתא ברז"ל ישאל ההוא מינא כתיב בתורתכם אחרי רבים להטות ואין רובא היה לכם לעבוד אל אלהי הגוים לילך אהר הרוב נשמע מנה שיש פתחון פה לאומות העולם נגד ישראל מאחר דרוב וקרוב הלך אהר הרוב והרוב עובדים עבודה זרה והקדוש ברוך הוא נקרא קרוב וכתיב אחרי רבים להטות וכדי לענות כס"ל כאולתו מוכרה לומר שיש להקדוש ברוך הוא דין קבוע כדאיתא בקידושין בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקדוש ברוך

הוא מעלה אני עליהם כאלו דרתי בניהם וכברוני נמצא שעל ידי כבוד אב ואם השכינה למטה בארץ ואם בן הקדוש ברוך הוא יש לו דין קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואורא לה טענת רובא ואמרינן בנמרא דמעולם לא זזה השכינה מכותל מערבא.

ודשתא אתי שפיר בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא אנכי ה' אלהיך זכור היה להם פתחון פה לאומות העולם לעעז מאחר שהם רובא והוא מצוה אתכם שלא לעבוד עבודה זרה ודאי לכבוד עצמו הוא דורש ואין זה מצד האמת שהוא יותר דברי עצמו שאמר אחרי רבים להטות, אמנם כאשר שמעו מצות כבוד אב ואם מכבד אותם מעלה עליהם הקדוש ברוך הוא כאלו דר בניהם והקיש כבודו לכבוד אב ואם וזה מורה שהקדוש ברוך הוא דין קבוע יש לו מיד הורו למאמרות הראשונות וזה שאמר מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת עד כאן לשונו.

וקה אומרו ועתה הלוך הלכת כי נכספת נכספת לבית אביך כדי לקיים מצות כבוד אב ואם ועל ידי זה הקדוש ברוך הוא דר בניהם והיה ליה דין קבוע ואם בן לא אולינן בתר רובא אם בן למה נכת את אלהי לעבוד עבודה זרה מטעם אחרי רבים להטות ודו"ק.

וראיתי להרב צמה דוד ז"ל בק"מ מינ עינן שפירש בכונת המדרש שרבאנו לעיל דמעמא סאי אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אני פוטר מכבוד אב ואם ולא אהר והוא על פי מה שאמרו בפרק חלק דף צ"ט כל המלמד את בן הכירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחנן דא אמר כאלו עשאו לדית דבא אמר כאלו עשה לעצמו שנאמר ועשיתי אותם אל תקרי אותם אלא אתם עד כאן, ולא פירש מה יתרון לאדם בעשותו לעצמו, וכתב ונראה לי פירושו

ומשם תורה יוצאה דאין הולקין כבוד אלא דוקא היכא דפליגי ליה רביה יקרא ואם כן אין אתה יכול לעבדס אאם כן למה נכתב אלהי עד כאן יעוין שם.

ועל פי זה נראה לעניות דעתי לפרש כונת הפסוק ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אלא תתערב. והוא דרבותינו ז"ל דרשו את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים שמע מינה דהולקין כבוד לתלמיד וכו'. גם דרשו רבותינו ז"ל על פסוק ויצונו על בני ישראל ועל פיעה מלך מצרים שיהלכו כבוד לפרעה ושמע מינה דהולקין וכו'. וזה אומר ירא את ה' שהיא לרבות תלמידי חכמים וגם ומלך שחולקין כבוד וכו'. אכל לא יעלה על דעתך דביון דהולקין כבוד וכו' לילך ולעבוד עבודה זרה בטענה זו דהולקין וכו' דזה דוקא היכא דפליגי ליה רביה יקרא וזה אומר ועם שונים אל תתערב שעובדים שני רשויות אל תתערב עמהם. וכן מצאתי בילקוט משלי שפירש ועם שונים דוצה לומר שני רשויות יעוין.

וגם נראה לעניות דעתי לפרש פירוש הפסוק נצור בני מצות אביך ואל תשוש תורת אמך. והרי הוא במבואר.

וגם נראה לעניות דעתי שזה גם כן כונת הפסוק אל תהי חכם בעיניך ועל איה דבר אני מזהירך שלא תהא חכם בעיניך הוא ירא את ה' שהוא לרבות תלמידי חכמים וסור מדע שהוא העבודה זרה שלא תקה ראה מכאן דהולקין כבוד בבית וממילא מלך ותעבוד עבודה זרה דשאני הכא משום דפליגי ליה רביה יקרא ודויק.

ועל פי זה הנה נבון אתי לפרש כונת הפסוק משפטך לא סרת כי אתה הורתני והדקדוק מבואר דמהיכא תיתי שיפור עד דקא משבח דוד המלך עליו השלום עצמו שלא סר ומאי נתינת מעם כי אתה הורתני. ולפי האמור אתי שפיר ובהקדים על מה שאמרו בילקוט על

פירושו כמה שאמרו בסוף פרק קמא דמנילה דף י"ו שתלמוד תורה דוחה מצות כבוד אב ואם שכל אותם שנים שהיו יעקב אבינו עליו השלום בבית עבר לא נענש וכו' יעוין שם. וכל שכן לאמוראי לאחרוני דודאי דהו כבוד אב ואם שהרי אמרין בפרק קמא דבבא קמא דלאמוראי לאחרוני עדיף מלמנמר לנפשיה וזהו מעלה עליו הכתוב כאילו עשה את עצמו ולא עשאוהו אביו ואמו כדי שיהויב לכבודו. ואם צריך לבטל מצות כבוד אב ואם כדי ללמד את בן הבית תורה כבדו ואם כדי ללמד תורה והיה מלמד תורה לאחרים ומשום הכי אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם לך אני פוסר מכבוד אב ואם. אבל לאחרים שלא למדו ושלא למדו לאחרים אין אני פוסר מכבוד אב ואם. עד כאן. ות"ד יעוין.

ובאופן אחר ראיתי להרב קול שמואל הנזכר בדה"ט עמוד שני שפירש ככונת הפסוק ועתה הלוך הלכת בהקדים מה שאמרו בסדק יש נוחלין הלכתא הולקין כבוד לתלמיד בפני הרב והלכתא אין הולקין קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא הא דפליגי ליה רביה יקרא הא דלא פליגי ליה רביה יקרא. והנה אומות העולם סוברים דהולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ומשום הכי עובדי עבודה זרה באומות סנדולת העבר גדולת הארון נודעת. אמנם מבציות הקדוש ברוך הוא על כבוד אב ואם סוכה דדוקא היכא דפליגי ליה רביה יקרא או הולקין ולזה הוכחה הקדוש ברוך הוא לצוות לחזוק כבוד לאב ואם ולא לעבודה זרה דהתם לא פליגי ליה רביה יקרא ואדרבא הקדוש ברוך הוא צוה ואשיריהם תשרפון וכו' וזה שאמר לבן ליעקב בשלמא כשהיית יושב עמי אלו נכתב אותם התדשתי דהיית יכול לעבדס סמעם הולקין כבוד ומגדולת העבר גדולת הארון נודעת. לא כן עתה שיהלך הלכת ונכבדך יכספת לבית אביך לקיים מצות כבוד אב ואם

ובא אדם אחד ויצא ערב בערו. והלווה הרויה על ידי זה ממון רב ודאי שכל ימיו צריך הלוי להחזיק טובה לזה הערב שעל ידו הרויה. ובנדון דידן הקדוש ברוך הוא נתן תורה לייש עמו ועל ידי התורה אובלים ושותים מפירותיה בעולם הזה והקין קיימת לעולם רבא כדכתיב להנחיל אורבי יש וכו' וכל הרויה היה הרויחו ישראל על ידי ביניהם שיצאו עליהם ערבים נמצא לפי זה שהדעת נותן שהאבות יכבדו לבנים. לזה בא הקדוש ברוך הוא בה שעתא תקף שיצאו ערבים וציוה בעשרת הדברות כבוד אב ואם לומר שלא תאמין את לבבך על שיצאת ערב שאביך ואמך יכבדו אותך אלא כבד את אביך וכו' כאשר ציוך וכו'. יעוין שב בדיק. נמצא שהוצרך הקדוש ברוך הוא לצוות על כבוד אב ואם לשלול שלשה טעמים אלו. והוא אומר ממשפטך לא סרתי כי אפילו שמן הראוי על פי טעמים אלו שאכור מלכבדם ואדרבה הם צריכים שיכבדוני עם כל זה לא סרתי מטעם כי אתה הורתני ולעשות רצונך אלהי הפצתי ורויק.

ובאופן אחר נראה לעניות דעתי לפרש כונת הפסוק נצור בני מצות אביך וכו' על פי מיד בשים דקידושין דף ל"א עמוד א' וזה לשונו שא"ל בן א"מנה אהת את רבי אליעזר אבא אומר השקיני מים ואיכא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם אמר לו הנה כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. בא לפני דבי יהודה אמר לו כך. אמר לו רבי נתנשה מהו אמר לו מבין ריסי עיניך שבן אלמנה אתה הפל להם מים בספ"ל וקעקע להם כתרנגולים עד באן. והטור סימן ר"ס כתב וזה לשונו ואם נתנשה שא"מנה חייבת בכבודו שניהם שוים וכבדם זה בזה. וכתב מרין ז"ל שהרי"ף האי סיפא דבריתא וגם הרמב"ם ז"ל לא הזכיר דין זה משום דמדינא דרישא משמע דהיב טעמא מפני שהוא ואמו

על פסוק שם שם לו תק ומשפט ושם נסחו דרשו זו מצות כבוד אב ואם. שמעינן מינה דמצות כבוד אב ואם נתכנית בשם משפט. ועל פי זה אתי שפיר דהוה סיד שלא יכבד האדם לאביו ואמו שמא יקחו ראייה מזה דחולקין כבוד וכו' ויבאו לעבוד עבודה זרה אבל תשובתה בצידה דהיכא דפליגי ליה רביה יקרא שאני ועל זה אמר ממשפטך שהיא מצות כבוד אב ואם לא סרתי מהישש שמא יבאו לפטות ולעבוד עבודה זרה דהא ראייה מכבוד אב ואם דחולקין וכו' והטעם כי אתה הורתני והיכא דפליגי ליה רביה יקרא שאני ורויק.

ובאופן אחר נראה לעניות דעתי לפרש בכונת הפסוק הנזכר והוא על פי מה שכתב

הרב זכות הרבים דף י"ו ע"ד ריש שלשה טעמים שלא יכבד האדם לאביו ואמו. האי על פי מה שאמרו בנמרא שישה שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל אי נוח לו לאדם שנברא או לא ונמנו ונמרו נוח לו שלא נברא ואם כן כיון שנוח לו שלא נברא למה לו לאדם לכבד אביו ואמו כיון שלא עשו לו שום תועלת אלא אדרבא נזק. והבי' שאם יעמיק האדם בשכלו יראה שמלכד שאינו חייב לכבדם אלא אדרבא אביו ואמו חייבים בכבודו. והוא כמו שאמרו בנמרא. נדולה הצלת בנים לאבות מהצלת אבות לבנים משום דברא טובה אבא ומצילו מדינה של ניהנס ומביאו לחיי העולם הבא לא כן האב מביא את בנו לחיי העולם הזה דוקא אברהם אינו מציל את ישמעאל ולא יצחק את עשיו. נמצא דיפה כח הבן מכה האב אם כן הרעת נותן שאב ואם יכבדו את בנם. והני על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה לישראל שא"ל מהם ערבים וכו' אמרו בינינו הם ערבים ועל ידי זה וכו' לקבלת התורה והיד מפי עוללים וכו'. ועוד ידוע כי עבד לזה לאיש מלוח וכשאין המלוח רוצה להלוות בלתי ערב

ואמו חייבים בכבוד אביו ומשמע הא לאויה כבוד שניהם שוה ולא היה מהם שירצה יקדים כבוד לעיל, אבל רכינו ירוהם כתב אם נתגרשה מאביו שניהם שוים ונותן להם מים בספל ואומר להם כואו לשתות ולא יקדים אהר לחבירו עד כאן לשוננו, ואין נראה זה מרבתי רשי' אלא כמיש' עד כאן לשון הבית יוסף ז"ל, ואפשר דהו' דקא מרמו לן הכתוב והכתוב לצדדין קתני נצור בני מצות אביך קאי אדין אי אבא אומ' השקיני מים ואמו גם כן אומ' ת לו ראביו קודם מטעם האמור בש"ס דאתה ואמך וכו' ומה שסיים ואל תפוש תורת אמך זה קאי אדין הוי' להיכא שנתגרשה דלדעת רשי' והרי"ף והרמב"ם ז"ל למי שירצה יקדים ולדעת ר"י לא יקדים כלל ודו"ק.

ואפשר דמשום הכי כתב איש אמו ואביו תיראו וכו' דבא הכתוב ללמדנו דין זה היכא שנתגרשה וכו' משום הכי הקי' אמו לומר לך דשניהם שקולים ולדעת הרי"ף והרמב"ם ומרן ז"ל הבחירה בידו למי שירצה יקדים ולדעת ר"י ז"ל מניה להם דוקא בספל ולכ"ע אם אמר לו אביו שישקה אותו תחילה ולא ישמע לאמו אין הבן הייב לישמע לאביו כזה ונ"ח כבוד אמו אהר' ניוו כמו ואת שבתותי תשמורו רקימא לן דאם אמר לו אביו לחלל את השבת שלא ישמע לו גם כן ברין זה היכא שנתגרשה אמו ואביו ואמו אומרים לו להשקות מים ואביו צוה שיקדימו לאמו לא ישמע לאביו כלל ודו"ק.

עוד אפשר לעניות דעתי שזהו הטעם בדמקום אי הקדים הכתוב אביו לאמו שנאמר כבר את אביך וכו' וכאן הקדים אמו ישאמר איש אמו ואביו וכו' ורבתי רבותינו ז"ל ידועים שכתבו משום דלנו וידוע שרבן מבשר לאמו יותר מאביו מפני שמשרלתו בדברים לפיכך הקדים אביו, וכלו וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שרבן מתירא מאביו יותר מאמו מפני

שמלמדו תורה לפיכך הקדים אמו לאביו ועוין יש מש"ס קידושין, אבל לפי דרכינו יבא על נכון דמקום שהקדים הכתוב אביו לאמו איירי היכא שלא נתגרשה ואביו אומר השקיני מים ואמו אומרת השקיני מים דכזה אביו קודם, ובמקום שהקדים אמו לאביו איירי היכא שנתגרשה וליכא טעמא שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך בזה שניהם שוים כמדובר לעיל, ואל תתמה שאנחנו מפרשים איש אמו ואביו תיראו על הכתוב שהרי רבותינו ז"ל גם כן דרשו פסוק זה על הכבוד וכמו שאמרו בש"ס דיבמות יכול אמר לו אביו לחלל את השבת ישמע לו תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו וכו' כולכם חייבים בכבודי ועוין גם כן בספרי הדרשנים ז"ל.

ועל פי זה נראה לעניות דעתי גם כן שזהו גם כן כונת הפסוקים כבר ואתתן ושמרתם לעשות כאשר צוה ה' אלהיכם אתכם תלכו לא תסורו ימין ושמאל בכל הדרך אשר צוה ה' אלהיכם אתכם תלכו למען תחיון וטוב לכם והארכתם ימים בארץ אשר תירשון, והוא דבפסוק כבר את אביך ואת אמך האב הוא ימין והאם היא שמאל וכאן בא הכתוב להשמיענו השני דינין הנזכרים לא תסורו ימין קאי להיכא שלא נתגרשה ראביו קודם מטעמא שאתה ואמך חייבים וכו' וגם לא תסורו ימין ושמאל קאי להיכא שנתגרשה וכו' לא תסור מכבודה ותקדים לאביך אלא בכל הדרך אשר צוה ה' אלהיכם תלכו למען תחיון וטוב לכם וכו' ונרמו שפיר כבר את אב ואם דכתיב ביה למען יאריכון ימך וכו' ודו"ק.

ועל פי מה שאמרו רבותינו ז"ל דאשה אינה חייבת בכבוד אב ואם משום דרשות בעליה עליה נראה לעניות דעתי לפרש בדרך הלצי כונת רח"ל אמו ותאמר אל אביה אל יתה בעיני אדוני כי לא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים ליה רוצה לומר כי לא אוכל לקום

לקום וכו' כאשר הייתי בתחילה בעורי קמנה כי עתה דרך נשים לי ואשה פטורה מכבוד אב ואם משום דרשות בעלה עליה ואם כן אל יחר בעיני ארוני וק"ל.

וראיתי להרב זרע הרך בחידושיו על מסכת ברכות דף ה' והביא דבריו גם כן הרב מטעם למלך ז"ל בחיה מערכת כבוד שדקדק דלמה בן האלמנה כששאל את רבי אליעזר על דין אבא אומר השקיני מים וכו' למה לא שאל לרבי אליעזר גם כן הדין השני נתגרשה מהו עד שבא רבי יהושוע ואז שאל לו גם כן הדין השני פירש הרב ז"ל בדרך חורפא והוא על פי מיד בסוף מסכת נטילת בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערות דבר שנאמר כי מצא בה ערות דבר, ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו שנאמר כי מצא בה ערות דבר, יבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה שנאמר והיה אם לא תמצא תן בעיניו עד כאן, וידוע דאם אביו ואמו רשעים אינו חייב לכבדם כמו שאמרו רבותינו ז"ל נבי הנית להם פרה נוולה חייבים להתחזר מפני כבוד אביהם ופריך איקרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ותירין בשעשה תשובה וכו', וידוע דרבי אליעזר שמותי הוא פירוש שהוא מתלמידי בית שמאי, ומשום הכי בן האלמנה ידע שרבי אליעזר הוא מתלמידי בית שמאי וכבירא ליה כבית שמאי דלא אפשר שיגרש אדם את אשתו אלא אם כן זינתה וכיון שזינתה הוה ליה רשעה ושוב אין הבן חייב בכבודה כלל ומשום הכי לא שאל לו נתגרשה מהו עד שבא לפני רבי יהושוע ואיהו לא סבירא ליה כבית שמאי אלא יכול לנרשה אפילו בלא עון כסברת בית הלל ומשום הכי שאל לרבי נתגרשה וכו' זה תורף דבריו יעוין שם.

ובדברי הרב זרע ב"ר יש להעיר קצת דפסקא למלתא בכנינתא חריפא דלרבי אליעזר כיון שנתגרשה משום זנות הוה ליה רשעה ושוב אין הבן מחוייב לכבדה בשום אופן ומשמע אפילו אם אחר כך עשתה תשובה עם כל זה אינו חייב לכבדה דאי לא תימא הכי אלא אם עשתה תשובה חייב לכבדה לכבדה רבי אליעזר אם כן עדין דקדוק הרב במקומו עומד דהוה לו לבן האלמנה לשאול לרבי אליעזר דאם זינתה ונתגרשה וחזרה בתשובה ואביו אומר וכו' ואמו אומרת וכו' מהו אלא ודאי משמע דכבירא ליה דאפילו אם עשתה תשובה אינו חייב בכבודה וזה הפך הש"ס והפך כל הפוסקים ז"ל ודו"ק.

עוד מצינו לרבותינו ז"ל שהפליגו בכבוד אב ואם שצריך לכבדם אפילו לאתר מותם ופסקה הטור בסימן ר"ם וזה לשונו וחייב לכבדו אפילו לאתר מותו כיצד היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא מארי אלא יאמר כך אמר אבא מארי הכי"ס במה דברים אמורים תוך י"ב חדש אבל לאחר י"ב חדש כשזכרו אומר ז"ל עד כאן, וכתב מ"ן בית יוסף שהיא בריהא בקידושין דף ל"א עמוד ב' ופירש רש"י הכי"ס עליו יבא כל רע הראוי לבא על נפשו, לאחר י"ב חדש כבר קיבל מה שקיבל שאין משפא רשעים בניהם אלא י"ב חדש עד כאן, ויש לדקדק מעמא מאי צריך לומר הכי והיכי שייך בזה כבוד אב ואם, ומצאתי להרב בעל שם הדיש ב"ר ל"א עמוד שני שכתב דשייך שפיר בזה כבוד אב ואם והיינו מעמא על פי מאי דאיתא במציעא דף ל"ג עמוד א' היה אביו ורבו נושאים משאוי מניה של רבו ואחר כך מניה של אביו היה אביו ורבו בבית השני פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו, ואם אביו חכם פודה את אביו ואחר כך רבו ופסקוהו הפוסקים בסימן רמ"ב, אלא שחילקו באגדת אביו

אביו ורבו דאס היה אביו שקול כנגד רבו
 אבדת אביו קודמת, ולנבי מפרק משאו ופדיון
 לא כתבו אלא אם היה אביו חכם, והטעם
 דבפריון ופירוק משא דיש צער הנוף מועיל
 לאביו כשהוא חכם אף על פי שאינו שקול
 כרבו, אבל לענין אבדה שהוא ממון אינו
 מועיל אלא כשהוא שקול יעוין שם, נמצאו
 למידן דחייב להצילו בחיו מצער הנוף ובמותו
 נמי אין צער גדול הימנו כמאמרם ז"ל בברכות
 דף י"א עמוד שני קשה רמה למת כמה
 וכו' וכמו שבתינו חייב לבונו ממון לפדותו
 להקל צערנו הכי נמי כמותו צריך שיקבל
 היסורין עריו להקל צערנו עד כאן.

וראיתי להרב שכנהיג בסימן ר"ם הנהיט
 סעיף כ"ד אהא דכתב הסור וחייב
 לכבדו אפילו לאחר מותו וכו' אלא יאמר כך
 אמר אבא מארי הכימ וכו' כתב וזה לשונו
 נכתב בצדו כתוב בהנהגת אלפאסי החדשות
 בשם ריאזי וגראה בעיני שלא אמרו כן אלא
 כשמזכירו בפיו אבל כשמזכירו בחתימתו אפילו
 חוץ י"ב חדש אומר זכרונו לחיי העולם רבא
 שהרי חתימתו מתקיימת אפילו לאחר י"ב חדש
 עד כאן. אמר המאסף זה הולק על מה שכתב
 הרשב"י בתשובתו והביאה הרב בית יוסף בסור
 זה סימן רמ"ב יעוין שם.

וזה לשון החשב"ן בתשובה קכ"ב חלק א'
 שאלת מפני מה תקנו חכמים ז"ל למי
 שמזכיר שם אביו או רבו חוץ י"ב חדש לומר
 הכימ, ושאלת על רבו אין על פי שלא נזכר
 כן בנמרא לפי שכן ראית בכתבי כשאני מזכיר
 מורי אני אומר הכימ.

תשובה, דע כי בנמרא קידושין פרק קמא
 הזכירו חכמים זה על אביו שזהו
 בכלל כבוד אב ואם ואמרו מכבדו בחיו מכבדו
 במותו וכו', ואני נשאתי קל והומר כל שכן
 רבו שלמדו חכמה שכתבאו לחיי העולם הבא
 וכו', וכן ראיתי לקצת החכמים כשמזכירים

שם רבם בספריהם אומרים כן כתב מורי ורבי
 פלוני ז"ל הכימ וכו' ומצינו שאפילו במי
 שאינו רבו ואפילו לאחר י"ב חדש שמכבדים
 החכמים החיים א"ל החכמים המתים בכך כמו
 שאמרו סוף פרק קמא דסוכה וזה לשונם אמר
 ריש לקיש הריני כפרת רבי היא ובניו ואפי'
 לאדם גדול המצטער בחיו אומרים לו כך
 כמו ששינו בסנהדרין פרק כ"ג כשהוא מתנחם
 מאחרים כל העם אומרים לו אבו כפרתך אלא
 שאין מזכירין כפרת משכבו אלא הבנים
 והתלמידים כל י"ב חודש, אבל המצטער בחיו
 או למי שמת לאחר י"ב חדש אין מזכירין
 כפרת משכבו, עד כאן לשונו יעו"ש"ב.

עוד כתב הרב שכנהיג ז"ל אות כ"ה וזה
 לשונו נ"ב א"ה מן התימה על ספר
 חכמים סימן תשמ"ו שכתב בשמזכירין ת"ח
 אין צריך לומר ז"ל כמו שאומרים כשאנו
 קורין בתורה על משה ואהרן ז"ל וכל שכן
 כשאדם מזכיר טענה מתית שאין כותבים ז"ל
 שהרי מר בר רב אשי כשהיה אומר בבית
 המדרש בשם אביו היה אומר אמר רב אשי
 ולא היה אומר ז"ל ודוקא בתוך י"ב חודש
 אם מזכיר אותו אומר ז"ל אבל לאחר י"ב
 חודש לא היה אומר וכן כשאדם אומר שנים
 מקרא ואחד תרגום כשמזכיר הצדיקים הנזכרים
 בפרשה אין לומר ז"ל עד כאן לשונו. והרי
 הביתא דפרק קמא דקידושין אומרת א"פכא
 וכמו שכתב הסור ושנים בדבריו באורך יעוין
 שם ולבסוף כתב וזה לשונו ולכן נראה דהא
 דת"א בביתא דבתוך י"ב חודש אומר הכימ
 ולאחר י"ב חודש אומר ז"ל היינו דוקא באביו
 ורבו ולא בשאר חכמים, ובאביו ורבו גם כן
 דוקא כשמזכירין על פיו אבל בכתב אינו אומר
 כגוס ולזה מסדר התלמוד שהיה מסדרו בכתב
 לא היה כותב אלא שם לבד בלא ז"ל, ואף
 על גב דכתב הרשב"י בתשובה והביאו הרב
 בית יוסף בסור זה סוף סימן רמ"ב כשמזכיר
 רבו

רבו תוך י"ב חודש צריך לומר הכימ וכן ראיתי לקצת חכמים כשמוכירין שם רבם בספריהם אומרים בן כתב מורי ורבי פלוני ז"ל הכימ, אפשר דהיינו דוקא בתוך י"ב חודש אבל לאחר י"ב חודש אין צריך לומר ז"ל ומכדרי התלמוד היו אחר י"ב חודש אחר מימת אביהם או רבם, איברא שדוחק לומר שאחר י"ב חודש אין צריך לומר ז"ל על רבו, והרי הרשב"י למד מקל וחומר דאביו בתוך י"ב חודש לומר הכימ והוא הדין דלאחר י"ב חודש צריך לומר ז"ל מקל וחומר דאביו, והמנהג לומר על אביו ורבו בתוך י"ב חודש הכימ ולאחר י"ב חודש ז"ל בין כשמוכירו על פה בין כשמוכירו בכתב ולשאר חכמים ז"ל בין בתוך י"ב חודש בין לאחר י"ב חודש בין בכתב בין בעל פה ער כאן לישונו.

וראיתי להרב בעל שם חדש בפירושו על ספר יראים בדף ל"א ע"ד דשקיל וטרי בענין זה ולבסוף הביא תשובת הרשב"י הלזו וכתב וזה לישונו אמנם מדברי התשב"י קשה ז"ל הרב שכנהיג שכתב דוקא כשמוכירין על פה אבל בכתב אינו אומר כלום וכו' יעויין שם והרי התשב"י כתב בהדיא שכך דאיתי בכתבי וכו', וכן ראיתי לקצת חכמים כשמוכירין שם רבם בספריהם וכו' אלמא אפילו בכתב כל שהוא כותב תוך י"ב חודש צריך לומר הכימ דהיינו לכתבו וגם הוא הפך ככרת ריאזו ומורים סימן ר"ס סע"ף ט' עד כאן דבריו יעויין שם.

ואנכי העבד לא ידענא מאי קא קשה ליה על הרב שכנהיג מאחר שהרב שכנהיג איהו נוסיה דחיקא ליה מלתא מדברי הרשב"י הלזו ותרין לה אפשר דהיינו תוך י"ב חודש אבל לאחר י"ב חודש וכו' ומאחר שהביא דברי שכנהיג הנזכר איך לא שלטו מאורי עיניו במה שכתב סמוך ונראה ואף על גב דכתב הרשב"י וכו' גם מה שכתב שהוא הפך

סברת ריאזו וכו' כבר הרב שכנהיג בהנהיג ט' כ"ד כשהביא דברי ריאזו כתב וזה חילוק על מה שכתב הרשב"י בתשובתו יעויין שם, ומן התימה ממנו שהעלים עין מכל זה ודויק, והנה קשה לי במאי דחילק הרשב"י ז"ל שבתוך י"ב חודש אומר הכימ ולאחר י"ב חודש אומר הריני כפרתו לרב, כיון דפירוש הריני כפרתו הוא שכל יסודין הראוי לבא על אביו ורבו יבואו עליו והוא יסבול אותם בעבורם כמו שפירש רש"י ז"ל וזה לא שייך כי אם בתוך י"ב חודש כמו שכתב משפט וכו' י"ב חודש, אבל לאחר י"ב חודש שכבר קיבל מה שקבל מה הלשון אומרת הריני כפרתו, אמנם הנראה לעניות דעתי לומר שכונת הרשב"י ז"ל על פי מה שאמרו חכמי האמת דאף אם האדם קיבל ענישו י"ב חודש בניהגם ונעשה זך ונקי וזכה לזן עדן עם כל זה כשרוצים להעלות אותו למעלה יותר עליונה חוזרין ודנין אותו גם כן ואם אינו ראוי לאותה מעלה יחזור ויקבל עונשו אבל לא כבראשונה, ומשום הכי שייך לומר אפילו לאחר י"ב חודש הריני כפרתו, וק"ל.

וכדי לסיים בכי טוב נראה לעניות דעתי לפרש אם יוכשר בעיני ה' ובעיני מורי והבנתי כונת דפסוק כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות והוא בהקדים מה שאמרו בילקוט שופטים על פסוק ויבא מלאך ה' וישב תחת האלה אשר בעפרה אשר ליואש אבי העזרי ונדעון בנו הובט חסיד בנת להגיס מפני מדין אמר לו נדעון לאביו אבי אתה זקן הכנס לביתך ואני אהיה הובט שאם יבואו המינים אין בך כח לנוס אמר המלאך קיימת כבוד אב ואם כדאי אתה שיגאלו בני על ידך, מ"ד וירא אליו מלאך ה' ויאמר אליו ה' עמך נבור החיל, ער כאן.

וראיתי להרב הגדול כמוהר"ח פלאני יצ"ו בספרו

בכפרו הבהיר מוכחת הייס חלק אי דף מיו
 עמוד שני שכתב שגם הנאולה העתידה לבא
 במהרה בימינו אמן על ידי כבוד אב ואם והוא
 על פי מה שכתב ספר חסידים סימן שמיא
 וזה לשונו ויאמר עשיו הנה אנכי הולך למות
 וכי למה לו לכתוב ויאמר עשיו לא היה לו
 לכתוב אלא וימכור עשיו בכורתו ליעקב ולמה
 כתב מה שחשב עשיו. אלא שלא תתמה למה
 נתן הקדוש ברוך הוא ממשלה לבני עשיו
 לומר שתדיר בשביל אביו הולך למקום סכנה
 במקום החיות כדי לצוד ציד להביא לאביו
 וממנו למד יוסף כשאמר לו אביו יעקב לך
 ואשלחך אליהם והלא היה יודע שישונאים
 אותו. אלא אמר יוסף עשיו הולך תדיר למקום
 סכנה כדי לצוד ציד להביא לאביו ואביו שלחני
 לראות את שלום אחי ואת שלום הצאן שהוא
 חיות של אביו ובני ביתו ולא אלך. כל זה
 נכתב להודיע על ישראל אך לפרוה כדי
 להביא פרנסה לאביהם ואך יהיו זהירים לעשות
 מצות אביהם עד כאן. וסיים הרב כמוהר"ח
 פלאני יצו אם כן נמצא דבר זמן הגלות
 שאנחנו סובלים תחת אומת עשיו הוא בעבור
 מצות כבוד אב ואם וכשאנחנו מקיימין מצות
 כבוד אב ואם כתקנה אנחנו דוחים לעשיו והוא
 המעט שאמרו שטנו של עשיו יוסף וכן מה
 שאמרו רבותינו ז"ל כי נאולה העתידה היא
 בזכות יוסף יען נמצא ביוסף מצות כבוד אב
 ואם כתקנה יותר משאר אחיו שהבנים עצמו
 בסכנה כמו שהיה מקיים מצות כבוד אב ואם
 עשיו הרישע וכמו מצות כבוד אב ואם דנה
 וידחה מצות כבוד אב ואם שקיים עשיו. עד
 כאן. והוא רמז הכתוב כבר את אביך וכי כי
 סופי תיבות כבר את אביך הם אותיות כדית
 גימטריא משיח בן דוד כמו שכתב הרב הדיא
 בחומת אגן סדר יתרו יעו"ן שם והכונה כי
 על ידי סיום מצות כבוד אב ואם כתקנה כדת
 של תורה זוהי כיבה כי יבא משיח בן דוד

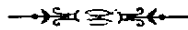
והוא ברור. עד כאן דבריו ז"ל וגם ידוע דעל
 ידי מצות הצדקה וזכרם לנאולה כידוע. ולפי
 קוטב דרושינו מוכח שמצות כבוד אב ואם
 ומצות צדקה שמעשה בשר ודם עדיף. וזה
 אומרו ששרו משפט שהיא מצות כבוד אב
 ואם הנקראת משפט כמו שאמרו בילקוט וגם
 עשו צדקה דמתרווהו מוכח שמעשה בשר
 ודם עדיף ובזכותם אתם ננאלים והוא שסיים
 כי קרובה ישועתי לבא וכי יהי רצון שיהיה
 במהרה בימינו אמן.

ועל

פי זה פירש בני חנם עזרא כונת הפסוק
 עשיתי משפט וצדק כל תניחני לעושיקי
 והוא כיון דעל ידי מצות כבוד אב ואם היא
 מקרבת הנאולה וגם מצות הצדקה מקרבת
 הנאולה כמו שביארנו לעיל וכבר ביארנו לעיל
 דמצות כבוד אב ואם נתכנית בשם משפט
 כמו שאמרו בילקוט על פסוק שם שם לו
 הק' ומשפט זו מצות כבוד אב ואם אם כן
 זהו הכונה עשיתי משפט דהיינו מצות כבוד
 אב ואם וצדק דהיינו מצות הצדקה שתיים
 כהצבתן לזה אל תניחני לעושיקי בגלות המר
 והנמחר אלא הושה ונאלינו כביא.

וכדי שלא להאריך מרחא על מורי ורבותי
 אמרתי שוב אשוב לנושאי מקדם והנושא
 בה ואת מוכח העולה שם פתח משכן אוהל
 מועד ויעל עליו את העולה ואת המנחה כאשר
 צוה ה' את משה. שם רמז על פי מה
 שאמרו רבותינו ז"ל שמוכח של מעלה מכון
 כנגד מוכח של מטה והבהן הגדול מלאך
 מיכאל מקרוב עליו נשמותיהם של צדיקים
 לכפר על בני ישראל והוא שרמז זה ואת
 מוכח העולה שהוא מוכח של מעלה שם פתח
 משכן אוהל מועד שהוא מוכח של מטה ויעל
 עליו המלאך מיכאל כהנא רבא את העולה
 ואת המנחה שם רמז אל נשמותיהם של
 צדיקים עטרות ויעזר אבא מארי ואדונתי אמי
 הכ"ס אחר לעולה ואחר למנחה לכפר על
 בני

בני ישראל כאשר צוה ה' את משה הרנינו נוטל צדיק אחד ומכפר על הרור וק"ל. **שוב** חזרתי ואמרת ואת מזבת וכו' ויעל עליו וכו' שם רמז על גאולתינו ועל פרות נפשינו יהא רעוא שיהיה במהרה בימינו ועינינו תראינה ירושלים הבנויה וארמון ע"י משפטו כהנים בעבודתם וכו' ושם נקריב את העולה ואת המנחה ממש לאפיקי' בזמן הזה דליבא בית זאת התורה וכו' כל העוסק כאלו וכו' בבק' הדמיון יהי רצון שיהיה כבי"א.

דרוש א לתשובה

ידוע הדבר ומפורסם העינין כמה כח התשובה גדול בנודע ובפרט בעשרת ימי תשובה וקרא בתיב ה' אלהינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה, ועיין להחיד"א ז"ל בספרו הבהיר פני דוד שכתב וזה לשונו אפשר לפרש כמה שאמרו המקובלים בפסוק ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב ומשה יקה את האהל, בי יען משה רבינו עליו השלום לקח אלק' אורות, ובשנאמר לו לך רד לא נשאר לו אלא אחד מאלק', וזה סוד אי זעירא דויקרא, ונמצא דהפסיד בעבור ישראל לכן לקח כל האורות של ישראל, ובשבת מחזירין למשה כל אלק' אורות ואז נותן עדים של ישראל וזה סוד נשמה יתירה, זה תורף דבריו, וזה רמז ה' אלהינו דיבר אלינו בחורב דיבור קשה הורד עדיך וכו', אך לאמר, יש אמירה רכה וכן לכם שבת דבשבת תזכו לעדי הנזכה, עיין שם בדברי קודשו.

ואני עבדו ברנליו אעבורה לרמוז באופן אחר, והוא בהקדים את הירוע מחלוקת רב ורבי יוחנן בענין נראה ונדהה אם חוזר ונראה, ולדעת רב חזין ופסקו הלכתא כוותיה, ועל פי זה תירצו המפרשים לחקירה הידועה שהאדם בתחילה קודם שחטא היה ראוי לפני ה', וכשחטא נדהה מלפני ה' וכיצד עיי' התשובה חזין, ותירצו דהלכתא כרב דסיף חזין, ועל

פי זה פירשו גם כן כונת הפסוק למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא, ע"ע. **ואני** עני נראה לעניות דעתי דמן השבת בעצמו יש להביא ראיה דנראה ונדהה חוזר ונראה, והוא כמה שנסתפק הרב נהפה בכסף סימן ג' הביא דבריו הרב זכור לאברהם תלק אי בהי שבת מערכת חולה, בחולה שבישר לו הנוי בשבת קאווי ושתה ממנו ונתרפא אם מותר לשתות המותר והרב משה יהודה והרב שדה הארץ פשיט להו להיתירא, אמנם הרב אדמת קדש העלה לאיסור, עיין שם, אם כן יוצא מזה דיום שבת קדש בתחילה היה ראוי לכל דבר שבקדושה ושלם לחלוטו בשום מלאכה אפילו על ידי נוי, ונדהה איסור שבת לפני חולה שבישר לו הנוי הקאווי, וכשנתרפא חזר איסור שבת ונראה ונאמר לאותו האיש שנדהה בשבילו לשתות המותר.

ועל פי זה יען דהנה משה רבינו עליו השלום הוכיח לישראל כמה שחטאו ישראל במדבר בענין ובמתאוננים ובמרגלים ובמהלוקתו של קרח כדכתב רש"י ז"ל על פסוק אלה הדברים עיין שם, ואמר להם לישראל שיתורו בתשובה, וכדי שלא יאמרו ישראל דלא מהניא להו תשובה דנראה ונדהה אינו חוזר ונראה ככברת ריו לזה אמר להם רב לכם, רמז להם דהלכתא כרב דסבירא ליה חוזר